

## Torah from Around the World

---

*Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.*

Talmoed, Jevamot 65b

---

Sjabbat 10 augustus 2019 / 9 Av 5779, *Sjabbat Chazon*, Devariem, Devariem/Deuteronomium 1:1:2 - 3:22

Tanach blz. 349 - 357

Haftara: Jesaja 1:1 - 27

Tanach blz. 801 - 803

vertaler: Benjamin Cohen

*Commentaar: David Hoffman, vice-decaan en hoofd ontwikkeling aan het Jewish Theological Seminary te New York.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <http://www.jtsa.edu/currencies-justice>

---

## Betaalmiddelen der rechtvaardigheid

*„Ordeel zonder aanzien des persoons, hoor de arme (katan) evengoed als de rijke (gadol). Laat u door niemand bang maken, want u spreekt recht namens God.” (Devariem/Deutronomium 1:17)*

Philo, de grote Alexandrijnse Joodse denker uit de eerste eeuw, was met een project bezig dat in vele opzichten uiterst modern was. Hij poogde het Jodendom te 'vertalen' voor de Grieks sprekende wereld waarin hij leefde. Hij probeerde aan een hoog ontwikkelde en stedelijke bevolking te laten zien dat de Tora een serieus filosofisch werk was. Niet alleen kon men Jood zijn én Griek, maar een vrome Jood was de oprechtste aller Grieken.

En toch, ondanks het omarmen van het filosofische wereldbeeld van een toonaangevende groep binnen de Grieks-Romeinse cultuur, lijkt Philo op belangrijke wijze één van de hoekstenen van de Romeinse wereld te hebben verworpen. Philo voerde gepassioneerd argumenten aan tegen het belang van status en sociale rang, vooral waar het ging om gerechtelijke procedures. Maar hoewel Philo de functie van maatschappelijke status afkeurde, begreep hij dat bepaalde hiërarchieën - waarin mannen macht en invloed vergaren - onvermijdelijk waren. Gedreven door een bijbelse visie op rechtvaardigheid, dacht Philo na over de uitdagingen van de leiders in de joodse gemeenschap, en liet zien dat het creëren van gelijkwaardigheid en het bevorderen van gelijkheid tot de centrale opdrachten voor een leider gerekend moesten worden. Philo geloofde zelfs dat het nastreven van juridische gelijkheid in een hiërarchische maatschappij dé grote uitdaging is voor een jurist. Als antwoord op deze uitdaging gaf Philo een bijzonder interessante visie op hoe rechtbanken zouden moeten worden gestructureerd:

„Omdat sommige van de zaken die om zijn aandacht vragen belangrijker zijn dan andere, zal de leider redelijkerwijs de zaken die onbelangrijker zijn aan zijn plaatsvervangers toevertrouwen, terwijl hij noodzakelijkerwijs zelf de meest accurate rechter van de gewichtiger zaken wordt. (...)”

„Maar de zaken die we als gewichtiger zouden moeten zien zijn niet, zoals sommigen denken, die waarin personen van goede naam onenigheid hebben met andere personen van goede naam, of rijken met rijken, of prinsen met prinsen. Integendeel, het zijn juist de zaken waar machtige mannen aan de ene kant staan, en individuen, mannen zonder rijkdom, of waardigheid, of goede naam, aan de andere kant - mannen voor wie de enige hoop om aan het ondragelijk kwaad te ontsnappen bij de rechter zelf ligt.” (Speciale Wetten IV, 171-172)

Philo geeft een schitterende uitleg van de soort management pyramide die Jitro aan zijn schoonzoon Mosjé voorstelde (Sjemot/Exodus 18:14-26). Philo suggereert dat het gelijkheidsbeginsel zoals het in de Tora is ontwikkeld, van de jurist vereist dat hij op een contra-intuïtieve manier werkt. Een groot jurist is niet nodig voor een zaak tussen mannen van gelijke reputatie en rijkdom. Diens vaardigheden en eerlijkheid zijn nodig in een wereld waar mensen met grote status grote invloed uitoefenen. Er zullen altijd mensen van 'bescheiden omstandigheden' zijn, brengt Philo ons in herinnering. Rijkdom

en macht zijn simpelweg het product van het 'lot'. De functie van een rechtvaardige samenleving is om gelijkheid te garanderen, want dat is het fundament van rechtvaardigheid.

De Rabbijnen behandelden dit thema op een prachtige manier. In hun commentaar op bovengenoemd Devariem 1:17 gaan ze in op de spanning die ontstaat tussen een bijbelse visie op rechtvaardigheid enerzijds en het gewicht dat wij mensen met rijkdom en een goede naam vaak toeschrijven anderzijds: „Hoor de arme (katan) evengoed als de rijke (gadol)” (Devariem 1:17).

„Opdat men niet zal zeggen: 'Hoe kan ik de waardigheid (kavod) van deze rijke man schaden voor slechts één dinar?! Ik zal in zijn voordeel beslissen en wanneer hij dan naar buiten gaat zal ik hem zeggen 'geef hem (de arme man) de dinar omdat je hem dat waarlijk schuldig bent'. De geschriften leren ons daarom 'Hoor de arme evengoed als de rijke.' “ (Sifree Devarim 17)

De taal is bondig, maar deze korte passage brengt een heus cultureel conflict aan het licht. Een rechter voelt zichzelf door de feiten gedwongen in het voordeel van de arme man te beslissen in een geschil met een rijke. Echter, de rechter beseft dat een oordeel ten gunste van de arme man en het opdragen aan de rijke man hem een kleine som geld (een dinar) te betalen - ook al is het rechtvaardig - de rijke man in zijn eer kan aantasten! De Rabbijnen zijn gevoelig voor het feit dat er twee betaalmiddelen van hand tot hand gaan in deze transactie. Eén is geld en de ander is waardigheid (kavod). De suggestie wordt overwogen dat de rechter de waardigheid van de rijke partij kan beschermen, en tegelijkertijd recht kan doen, door ervoor te zorgen dat de arme man zijn geld krijgt. De Rabbijnen verwerpen deze optie en betogen dat, alhoewel de arme man het hem verschuldigde bedrag zou krijgen, het bijbelse vers zou worden overtreden en het recht gecompromitteerd. Deze rabbijnse lezing van de Tora versterkt het bijbels verbod op het toekennen van een normatieve betekenis aan de sociale status van de partijen.

Maar wat ik vooral mooi vind aan deze midrasj is dat het ons vraagt de immateriële kanten van menselijke interacties in overweging te nemen. Men zou kunnen denken dat de gerechtigheid erbij is gediend wanneer de arme man het hem verschuldigde bedrag krijgt. De Rabbijnen herinneren ons er echter aan dat menselijke waardigheid (kavod) deel uitmaakt van gerechtigheid in brede zin. En het is, zoals Philo aanvoerde, de rol van leiders om een wereld van gerechtigheid mogelijk te maken en om de waardigheid van alle mensen te beschermen, in het bijzonder die van de meest kwetsbaren in onze gemeenschap.